

Navedel sem vse te napake in hibe nekoliko podrobneje zato, da lahko drznejše vprašam Slovensko Matico, kako je mogoče, da tiska ta zavod podobne knjige? Ali pa, da povem še razločneje, kako je mogoče, da je natisnil ta zavod v preteklem letu kakovostno skoro izključno same take knjige? *Josip Vidmar.*

Sienkiewiczzevi romani, I. Z ognjem in mečem. Povest iz davnih let. Iz poljščine prevel dr. Rudolf Molè. Ilustracije Olivove. V Ljubljani, 1923. Tiskovna zadruga. Izhajajo v snopičih po 4 pole. Snopič 1. in 2. po 7 Din.

Odkar se je pred tridesetimi leti z Mračetovim prevodom prvega dela slavne Sienkiewiczzeve trilogije med nami raznesla slava tega najbolj popularnega poljskega pisatelja, se je pri nas število prevodov njegovih del vedno bolj množilo in z njim vred krog čitateljev. Ker so ti prevodi po večini že razprodani, je samo pozdraviti namero, da se naj izdajo najvažnejši v novih izdajah in v novih prevodih. Želeti bi samo bilo, da bi ti prevodi bili boljši kot sta ta dva prva zvezka.

Mračetov prevod uživa pri nas sloves, da je v njem fino pogojen epični kronikalni stil, v katerem je vsa Sienkiewiczzeva trilogija napisana. Trebalo je torej — tako bi človek mislil — njegov prevod samo revidirati, popraviti eventualne napake in retuširati sintaktične posebnosti, ki jih je takratna doba vrnila našemu jeziku. Tako bi dobili nekaj boljšega kot je Mračetov prevod in bi v tej reči napredovali. Molè pa je krenil po drugi poti: izkušal je napisati popolnoma nov prevod. A priori te namere ne moremo obsojati — saj jo lahko opraviči končni efekt. Tega pa ob teh dveh snopičih — žal! — ni mogoče reči.

Molè pušča prav po nepotrebem in brez pravega razloga v svojem prevodu besede originala; tako dobimo pri njem stavke, ki so poprečnemu čitatelju neumljivi, ali pa dajejo zmisel, ki ga v originalu ni. Mirno prepíše besede, kakor: fantazija, invidia, modestia, adolescentia, diskrecija, majdan, ne da bi pomislil, kako mnogoobrazen je v stari poljščini — ki jo Sienkiewicz posnema! — pomen besede «fantazyja»! Latinščina je integralen element stare poljščine, slovenščina pa ne! Mračè je take besede rabil, toda vestno jih je tolmačil pod črto! Pri Moletu (str. 12., 13.) in pri Mračetu nas sreča neki «hetman V.», v katerem bodo ljudje iskali ime, ki se začenja z «V». V resnici je to samo običajna poljska okrajšava za «hetman wielki», ki je po svojem činu višji kot «hetman polny». Drugod zavedejo Moleta v napake besede, ki so v poljščini enake ali podobne slovenskim, pa imajo drugačen pomen. Takoj na 7. str. ga je zapeljala poljska beseda «chronić», da je prevedel: «hranil (Mračè ima živil!) v divji stepi» namesto pravilnega «skrival v divje stepe»! Ali ni opazil, da se ta glagol v izvorniku veže z acc. pl., in ni pomislil, zakaj neki? «Tuman» ni «tema» (str. 15.), ampak «megla», «kącice» ni «koncu» (str. 109., ima tudi Mračè), amp. «kotu», poljska «pokora» je naša «ponižnost» (str. 110.), poljski «sejm» ni naš «sejem», amp. «zbor» (119.). «Kramny ataman» ni «kramov a.», kakor je mirno zapisal na str. 107., tudi ne «kramni a.», kakor stoji na sledeči strani, amp. «kramarski a.», kakor stoji pravilno nekaj vrst niže. Ali teh neskladnosti ni opazil vsaj pri korekturi? Večini nerazumljivi «kiji do kopij» (str. 108.) so prepisani po orig. «kije do spis». Poljski «kij» ni naš «kij» in poljski «do» nima enakih funkcij kakor naš. Pravilno bi bilo «ročniki (držaji) za kopja»! (V Moletovem prevodu mrgoli konstrukcij, v katerih je poljski «do» napačno postavljen nam. našega «k» ali «za.») Enako pravi orig. «hrastove palice» in ne «kiji» (str. 109.). Poljski «odbiwszy» ga je — kakor tudi Mračeta — zapeljal, da je napisal, da so trume «odbile vojskino zakladnico» (str. 110.), kar je neumljiva fraza; prav bi bilo «vlomile v». Nam. «vrat» nas na str. 118. osupne

poljska «brama» (ki jo je Mračè prav poslovenil), na naslednji strani pa celo «brana» (ki jo ima tudi Mračè), ker si pač oba nista mogla prav misliti, da bi stali topovi v vratih taborišča.

Cela vrsta mest se nahaja, ki so iz drugih razlogov slabo ali napačno prevedena. N. pr.: str. 6. «w poludnie» ni «na jugu», amp. «opoldne» (oba sta prezrla temporalen akuzativ!); str. 7.: ne «kjer bi se imele poti strniti», kakor imata oba, amp. «ko so se imele poti napolniti (z ljudmi; «gdy» ni «gdzie»); «bardziej» ni «hitreje», amp. «bolj»; str. 8.: «złowrogí» ni ne «vražji» niti «sovražen» (str. 112.), amp. «zlovešč»; «zawtorować» ni «ponavljati», amp. «odgovarjati», «sekundirati»; str. 9.: «oczeret» ni «bičevje», amp. «trstje», «kaganek» ne «plamenica», amp. «svetiljka», «stos» ne «ogenj», amp. «grmada»; str. 10.: «obcy» ni «navzoč» (obecny!), amp. «tuj», «cienki» ne «temni», amp. «tanki»; str. 11.: «mimowolnie» ni «mimogrede», amp. «nevedé», «pewny» je «neki», ne «znan»; «Vaše moštvo je izkoristilo mojo opreznost» (Mračè: «Tvoji ljudje so se pognali za mojo neopreznost») — prav: «Vaše junaštvo je izravnalo (odtehtalo, nastopilo za) mojo neprevidnost»; «Sicer je imel opraviti s polkovnikom, o katerem se je na lastne oči prepričal» — prav: «Povrh pa je imel opravka s polkovnikom, o čemer se je takoj na...»; str. 12.: «To je bil tvoj posel, gospod» (Mračè: Ta posel si imel, gospod!) nam.: «Torej si bil poslanec»; str. 14.: «Modestija tvoja tako govori, ta diči moža» (Mračè: ki diči moža) nam.: «Tako govori tvoja skromnost, ki je enaka tvojemu junaštvu»; str. 109.: «w izbie radnej» je poslovenil «v izbi» (Mračè ima prav «v zbornici»), ker očitno «radnej» ni razumel, saj piše na str. 111. in 114. za «obradujacej» res «radujoče» (nam. zborujoče, posvetujoče se) in na str. 119. za «obrady» celó «obredi» (to bi bili «obrzedy») nam. «posveti»; str. 115.: «Kilka» ni «Koliko», amp. «Nekoliko»; «Trenutkoma sta dvigali kvišku roke dve brezlični kepi», prav: «Zdaj so dvigale krvave roke kvišku dve brezlični kepi...».

Večkrat je težko odločiti, ali ima človek pred seboj napačen prevod, ali tiskovno pogreško; očitno pa je, da se je kakor prevod, tako tudi korektura izvršila s preveliko naglico. Kaj naj reče človek slučajem: «sledovi obljudenega življenja» (str. 6.), «vzbuditi pozornost na človeku neznanega imena, zablodivšega v gluhí stepi» (str. 14.), «ob holmičnem vznožju» (str. 15.), dosledni pisavi «Zaporošci», «vudka», oblikam «registrovani», «svinojedi», napačni rabi prezenta perfektivnih glagolov in stavljenju pripovednega sedanjika namesto prezenta, kar tako neprijetno seka kronikalni tok epopeje? Silna naglica dela se vidi tudi na premnogih slučajih, kjer Molè izpušča besede originala, attribute in važne členice, ki delajo zvezo med posameznimi stavki. Odtod menda tudi prihaja, da prav nič ne pazi na funkcijo perfektivnih in imperfektivnih glagolov in zapiše, kar mu pač poteče iz peresa. Klasičen primer je konec I. poglavja: «To rekši, je zajahal z vzgorja, a za njim molojci. V kratkem jih je zakrila tema in noč. Šele, ko so prehajali že nekaj poti, je veter prinašal od njih glasove kozaške pesmi (sledi pesem 11 verstic). Glasovi so polagoma potihnili, potem pa se stopili z vetrom, šumečim po trstju.» Prav bi bilo: «To rekši je zajahal z vzgorja, a za njim so krenili molojci. V kratkem sta jih vzela megla in noč. Šele, ko so prehajali že nekaj poti, je veter prinesel od njih glasove kozaške pesmi... Glasovi so polagoma ugašali, potem pa se stopili z vetrom, šumečim po trstju.»

Ti primeri, vzeti samo iz dveh poglavij (I. in XI. — za podlago mi služi «Wydanie Jubileuszowe. Warszawa. Gebethner i Wolff. 1903»), so pač dovolj dokaza, da se bo moralo delo nadaljevati neprimerno bolj skrbno kot se je

x

x

(!!) začelo. Poizkus, priobčen v teh prvih dveh snopičih, kaže, da je Moletov prevod za Mračetovim daleč zaostal. Kako neizmerno zaostaja njegov popirnat in vsakdanji jezik za bogatim in sočnim besedjem Mračetovega teksta, o tem se lahko prepriča vsak, ki oba primerja. J. A. G.

Ivić Aleksa: O srpskom i hrvatskom imenu. Izdanje knjižarnice S. B. Cvijaničevića. Beograd. 1922. 20 str. Cena 2 Din.

Južni Slovani se niso naselili na balkanski polotok kot enotno pleme, temveč so prinesli svoje plemenske formacije in plemenska imena iz severne domovine. Od teh raznih plemenskih imen sta se do danes ohranili v sredini južnih Slovanov imeni Srbov in Hrvatov. Že v začetku sta ti dve plemeni živeli vsako svoje politično življenje, pozneje jih je še bolj ločila verska razlika, latinska kultura na zapadu in bizantinska na vzhodu. Po izvajanjih prof. Ivića pa še do danes ni docela dovršen proces opredeljenja naroda za hrvaško ali srbsko ime; a ko je prejel del naroda pravoslavno vero, drugi pa rimsko-katoliško, se je s tem večinoma tudi družilo opredeljenje srbskega, odnosno hrvaškega imena, medtem ko so muslimani v Bosni, Bunjevci in Šokci v Baranji po večini še do danes neopredeljeni.

Na hrvaško ozemlje so se tekom stoletij priselili južni Slovani pravoslavne vere, katere imenujejo zgodovinski viri z raznimi imeni. Nastane vprašanje, ali naj te priseljence — ker so pravoslavne vere in ker uporabljajo cirilico — istovetimo s Srbi ali ne? Prof. Ivić sklepa v VII. poglavju svoje brošure tako: «Medju mahinacijama, kojima se služila Austro-Ugarska monarhija u politici, omiljeno sredstvo njeno bilo je stvaranje zbrke u narodnosnim pojmovima ... Naučenjaci su nesvesno uvlačeni u službu tih političkih ciljeva austrijskih. Hrvatski naučenjaci su, svakojako nesvesno, ... poslužili mnogo austrijskoj politici ... da pisući o prošlim stolecima, u celoj Hrvatskoj i Slavoniji ne nalaze ni jednog jedinog Srbina, nego mesto Srba nalaze samo Vlahe.» O Klaićevi zgodovini Hrvatov pa sodi: «Ali kako strašno pada vrednost i ozbiljenost njegovom (i. e. Klaićevom) naučnom radu, kada prelistate njegovu Poviest Hrvata pa nalazite posvuda Vlahe u Hrvatskoj i Slavoniji, a o Srbima nigde ni spomena nema.» Ker sega Klaićeva zgodovina šele do l. 1608., odpade pred vsem priseljevanje Srbov pod vodstvom Arseno Čarnojevića (l. 1690.) in moramo natančneje ogledati le one priseljence prejšnje dobe, ki jih Klaić nazivlje Vlahe, a jih Ivić prideluje Srbom.

Vlahi so bili prvotno romanskega pokolenja, a so že zgodaj prevzeli — z malimi izjemami (Krk, Istra) — govor obdajajočih jih južnih Slovanov, ne da bi se istočasno tudi socijalno z njimi združili. Ostali so pastirji in trgovali s proizvodi živinoreje. Na Hrvaškem se pojavljajo najprej okrog leta 1320. ter infiltrirajo polagoma vso deželo. Razume se, da so govorili že ob tem prvem naseljevanju na Hrvaškem srbsko-hrvaško in da so bili po večini pravoslavni, a njihov socijalni položaj je ostal tudi v novi domovini neizpremenjen in se niso istovetili ne s Hrvati, ne s Srbi. Te priseljence imenujejo zgodovinski viri dosledno Vlahe ali Morlake in tudi sami se ne imenujejo drugače nego Vlahi. Prim. iz 1330. l.: «Srbins da se ne ženi u vlasěhъ.» (Miklosich, Monum. serb. 98.) Statut iz 1436. l.: «... da ne drže Hrvati Vlahov mimo jednoga bravara ... i Srblin da nemore odati na Vlaha, ni Vlah na Srblina.» (Klaić, Povjest V. 17.) Leta 1481./82. razglasuje Ajaspaša, gospodar hercegovne zemlje, «svake vrste ljudem, vlahom i srblem», da je Dubrovnik zopet ozdravel (Truhelka, Tursko-slovenski spomenici, str. 67.). Po Jirečku pa so dalmatinski Vlahi še v 16. in 17. stoletju vsaj deloma še govorili romansko. Tudi poznejši priseljenci 16. in 17. stoletja se še vedno imenujejo Vlahi, še leta 1668. se podpisuje